

Overweging 16-08-2013 Boaz en Ruth

Gemeente van Jezus Christus, lieve mensen,

Het verhaal van Ruth is een van de feestrollen uit het Oude Testament, die jaarlijks in de synagoge wordt gelezen met *sjawoe'ot*, het Joodse Wekenfeest, of oogstfeest, dat 50 dagen na Pesach valt. Dit jaar viel dat op 15 en 16 mei. Maar *sjawoe'ot* is misschien nog wel meer een openbaringsfeest, omdat de Joden dan vieren dat juist op deze dag de Tien Woorden van de Heer tot Mozes kwamen op de berg Sinaï.

Vandaag houden wij het echter bij de betekenis van oogstfeest. Ruth wordt voortdurend de 'Moabitische' genoemd. Maar wie en wat is Moab eigenlijk? Moab was de zoon van Lot en zijn oudste dochter (Gen. 19:37). Hij werd de stamvader van de Moabieten. Zij was evenals haar jongere zus bang dat hun vader kinderloos achter zou blijven. Maar waarschijnlijk waren ze zelf bang kinderloos achter te blijven. Moab is ook de naam van een landstreek in het Overjordaanse, het gebied tegenover Jericho in wat nu Jordanië heet, aan de oostkant van de rivier de Jordaan. In Moab ligt ook de berg Nebo. Vanaf deze berg heeft Mozes het Beloofde Land nog wel mogen zien, maar is hij daarna gestorven, 120 jaar oud. De Moabieten gedragen zich gedurende de geschiedenis wisselend vriendelijk en vijandig tegenover de Israëlieten, aan wie ze zo nauw verwant zijn door Lot.

*Moab*¹ betekent in het Hebreeuws verschillende dingen. In de basis betekent Moab 'het maken van bewegingen die bij het leven van mensen horen', zoals het verwekken en baren van kinderen. Maar het betekent ook 'loskomen van elkaar'. Die tegenstelling van samenkomen en uiteengaan komen we diverse malen tegen in het verhaal van Ruth. De namen in dit verhaal zijn van grote betekenis, zoals meestal in Bijbelse verhalen. Elimelech betekent 'Mijn Heer is koning'. Daarmee is de toon in de eerste regel van het verhaal van Ruth eigenlijk al gezet. Want wat er ook gebeurt, Mijn Heer is koning! Naomi betekent 'gelukkige', of 'lieflijke'. Na alle ellende die haar overkomen is kan ze met die naam niet meer verder leven en laat ze zich Mara, 'bittere' noemen. Mara is ook de naam van een bron met bitterzout water onderweg tijdens de uittocht uit Egypte. En 'Mara' vormt ook de basis voor de namen van Mirjam en Maria, de moeder van Jezus.

Schrijnend is dat Elimelech en zijn gezin uit Bethlehem, nota bene het 'Broodhuis', moeten vluchten voor een hongersnood. Ze trekken noordoostwaarts richting Jericho en steken daar de Jordaan over om zó in Moab te komen. Vooral een barre tocht door gortdroge en hete streken. In Moab weten ze goddank te overleven, maar veelbetekenend staat er in de tekst: "Ze bleven er vreemdelingen". Dat kan twee dingen betekenen, ofwel ze bleven erg op zichzelf, ofwel ze werden niet opgenomen door de plaatselijke bevolking. De waarheid zal in het midden liggen, want beide zonen, Machlon, dat 'ziekte' betekent en Kiljon, dat 'wegkwijnend' betekent, trouwen met een Moabitische. Machlon met Ruth, dat 'vriendin' betekent, en Kiljon met Orpa, dat 'koppig' betekent. Zeer veelzeggende namen dus.

¹ 1. gewone bewegingen makend (die bij het leven horen) en ingang hebbend tot; Qal impf: onvast, weifelend. Nifal pf: zwaaien, heen en weer schommelen, doen golven of vibreren. 2. wanhoop; Piel impf: verzachten, vertederen; Hitpael impf: beginnen te bewegen, loskomen van elkaar.

Na de dood van haar man en zonen gaat Naomi terug naar Bethlehem, zodra ze hoort dat de hongersnood voorbij is in haar eigen land. Er zijn dan overigens wel ruim tien jaren verstreken. Aanvankelijk gaan beide schoondochters met Naomi op pad, maar na aandringen van Naomi gaat Orpa terug naar haar ouders. Ruth niet, zij gaat met Naomi mee naar Bethlehem. Ze komen daar aan bij het begin van de gersteoogst. Daarna volgt de ons zo bekende en prachtige liefdesgeschiedenis tussen Boaz en Ruth. Naomi is hierin een sturende kracht. Als zij hoort dat Ruth aren leest op de akker van Boaz is ze helemaal bij de les. En wel om twee redenen. Ten eerste horen we haar verschillende keren in de tekst tegen Ruth zeggen dat Boaz familie van Elimelech is en dat hij voor hen als 'losser' op kan treden. Dit losserschap gaat over de rechten en plichten ten aanzien van familieleden die tot armoede vervallen zijn. Ten tweede wil ze Ruth graag aan Boaz koppelen. Ze is niet alleen de vooruitziende schoonmoeder, maar ook zoals gebruikelijk in die tijd een handige koppelaarster. 'Gerst staat symbool voor de vruchtbaarheid van hun verbintenis en vormt de schakel tussen deze twee mensen van wie de toewijding en lotsaanvaarding op treffende wijze zijn uitgedrukt in de tekening van Rembrandt op de voorkant van de liturgie.' (officiële tekst bij de illustratie, bron Prentenkabinet, Amsterdam)

Boaz zegt tegen Ruth dat hij zich zal inspannen inzake het 'losserschap'. Daarbij heeft hij ook een oogje op Ruth. 'Kat in het bakkie dus' zou je zeggen. Maar, dan treedt er een kink in de kabel op. Er blijkt namelijk nog een ander familielid te zijn, 'niet met name te noemen' zegt de tekst van hem, die nummer één staat op de lijst van 'lossers'. Boaz verzint daarop een list om die nummer één 'losser' te slim af te kunnen zijn. Als hij op een ochtend in de stadspoort zit en die ander voorbij ziet komen vraagt Boaz hem om bij hem te komen zitten, evenals tien stadsoudsten als getuigen. Dat aantal is niet willekeurig. Het is het aantal dat nodig is om een officiële bijeenkomst door te laten gaan, zoals ook een dienst in de synagoge. We noemen zo'n benodigd tiental mannen ouder dan 13 jaar de 'minjan'.

In stadspoorten werd niet alleen rechtgesproken, maar werden ook zaken als deze *en public* geregeld. De onbekende wil aanvankelijk zijn recht doen gelden op het land van Elimelech, maar ziet er vanaf als hij hoort dat als hij het land van Naomi en dus ook Ruth koopt, de naam van Machlon altijd zal blijven voortleven op dat land. Hij geeft daarop Boaz de eer om 'losser' te worden. Boaz pakt die kans met beide handen aan. De koop wordt meteen bezegeld onder het toeziend oog van de stadsoudsten en niet onbelangrijk: Boaz deelt daarbij de aanwezigen mee dat hij met Ruth zal trouwen. En dat gebeurt ook. Uit dat huwelijk wordt een zoon geboren, Obed. Obed betekent 'knecht', knecht van de Heer. Hij zal de vader van Isaï worden en de opa van David en voor ons christenen van nog meer belang de voorvader van Jezus worden via de lijn van Jozef. Naomi is dolgelukkig met de situatie. Zij heet weer gewoon Naomi, de 'lieflijke'. Over Mara horen we haar niet meer. Moab wordt ondanks alle verdriet en narigheid een broodhuis voor Elimelech, Mijn Heer is koning, en via Ruth het geboortehuis van David en Jezus. Hoe onbegrijpelijk zijn voor ons Gods wegen in dit verhaal! 'Moabitische' is geen scheldwoord meer. Nee, Ruth, de Moabitische is tot een zegen geworden voor het huis van David en voor de hele christenheid.

U, God, komt de lof toe en de glorie!

Amen

Drs. J.P. Goossen